

A FONS...

Obrir-se al coneixement geogràfic en un món globalitzat

Maria Feliu Torruella, Ann E. Wilson Daily

Vivim en un món globalitzat i interconnectat. Donar l'esquena a aquesta realitat no té sentit i és urgent que prenguem mesures educatives per entendre-la i actuar en base a aquest marc. La geografia és la disciplina que ens endinsa en aquests aprenentatges i que obre un món de possibilitats didàctiques diverses. Gràcies a aquesta àrea podem conèixer el nostre entorn i treballar-lo d'una manera diferent, i això ens pot portar solucions de futur vàlides per a tothom.

PARAULES CLAU

- geografia
- globalització
- sostenibilitat
- interconnexió
- canvi
- participació
- curiositat
- pensament crític

Recentment han tingut lloc reflexions molt lúcides sobre el rol crucial de la geografia, en les quals s'apunta la importància d'aquesta disciplina en el moment actual (Derudder i Taylor, 2020). La globalització, sumada a la irrupció amb força de les tecnologies de la informació geogràfica (TIG), ha desencadenat un interès creixent cap a la nostra ciència en disciplines afins, com ara la geoarqueologia, la geolingüística, etc. (Murphy, 2018). L'any 2016, la Unió Geogràfica Internacional (UGI) va reafirmar la importància de la geografia per a la vida dels ciutadans en un món fortament interconnectat (Kolossof, 2016)

Tot i així, les enquestes apunten que la majoria de la gent és aliena a la curiositat i a la comprensió geogràfica del món. En alguns països s'han desenvolupat estudis que demostren el nivell tan reduït d'alfabetització geogràfica que tenen els seus ciutadans. Aquest fet ha preocupat i ha alarmat especialment els nord-americans (Murphy, 2018). Els britànics també han mostrat la seva inquietud cap als coneixements que la seva joventut atresora sobre el territori. Posen èmfasi en el fet que el desconeixement de la pròpia geografia incideix en la seva es-

cassa consciència nacional, més accentuada entre els escolars d'educació primària (Catling, 2009). En el nostre context, les dades no són millors, per aquest motiu esdevé fonamental compartir bones pràctiques i reflexions per socialitzar propostes didàctiques sobre coneixement geogràfic entre el col·lectiu de mestres. La geografia a primària pretén donar valor didàctic a l'entorn com a medi per estimular la curiositat i el pensament crític de l'alumnat, com també perquè adquireixi les habilitats necessàries per desenvolupar l'exploració i la reflexió sobre el que passa a l'entorn, a més de despertar el seu interès pel coneixement de l'entorn físic i social immediat.

La geografia a primària pretén donar valor didàctic a l'entorn com a medi per estimular la curiositat i el pensament crític de l'alumnat, com també perquè adquireixi les habilitats necessàries per desenvolupar l'exploració i la reflexió sobre el que passa a l'entorn, a més de despertar el seu interès pel coneixement de l'entorn físic i social immediat

OBRIR ELS ULLS AL NOSTRE ENTORN

Un dels aspectes fonamentals i que pot semblar el més obvi és que la geografia ens permet conèixer el nostre entorn. Diem que pot semblar obvi, però, estem segurs que realment obrim els ulls al que ens envolta? Price Azano i altres (2021) ens expliquen com molts nens i nenes d'entorns rurals experimenten els llocs de manera tangible en el context familiar, però que després a l'entorn escolar es troben amb un currículum desconnectat d'aquesta experiència. Ens atreviríem a dir que aquest fet que relaten no només passa en entorns rurals, sinó també

La geografia és una disciplina lligada a la realitat que intenta resoldre problemes socials i que facilita la participació activa

a les grans ciutats. Perquè obrir els ulls no vol dir simplement observar o descobrir aquells elements singulars que configuren el nostre barri i que poden vincular-se amb cert coneixement geogràfic, sinó que també implica donar temps perquè aquest coneixement geogràfic transformi els infants. Què veiem en un barri marginal que trobem de camí cap a l'escola? O què ens ensenyen les masies abandonades que hi ha en el nostre territori? Cal plantejar-nos que el coneixement geogràfic vinculat al nostre entorn possibilita que adquirim un aprenentatge lligat a la construcció personal, més enllà dels continguts curriculars que se'n generin. Les respostes a les preguntes que hem formulat són múltiples i ens porten a parlar de pobresa, de mala gestió, de manca d'implicació social i política, d'injustícia i d'un llarg etcètera. Tot plegat forma part, també, dels aprenentatges que ens aporta la geografia i que passen per la responsabilitat personal envers una comunitat, la capacitat de judici propi, l'autonomia, el respecte pel medi i pels altres grups socials.

DONAR ALES A LA CURIOSITAT

No sorprendrem ningú si afirmem que les criatures són curioses per naturalesa, i la geografia

ens permet aprofitar aquesta curiositat per produir situacions d'ensenyament i aprenentatge. La curiositat ens porta a investigar, a respondre les preguntes que ens hem formulat, a contrastar, a comprovar. Si obrim les portes a la curiositat, estarem possibilitant que l'alumnat s'acostumi a buscar explicacions davant de situacions diverses, atès que la geografia aprofita la curiositat infantil innata i ens ofereix un coneixement més profund i complex de la realitat. La geografia ens porta sempre a pensar accions d'aprenentatges des de múltiples escales (local, regional, nacional i mundial), d'aquesta manera desenvolupem el coneixement sobre els fenòmens, però també els integrem i els connectem. Si agafem, per exemple, el fil de l'abandonament de molts pobles de muntanya i, per tant, parlem del canvi de models econòmics, laborals, socials, familiars..., podem parlar-ne a múltiples escales. Les cases cauran, sí, és una de les conseqüències de l'abandonament, però n'hi ha més? Això ens porta a parlar d'aspectes que s'escapen del nostre entorn més immediat per situar-nos en un món complex amb cares i explicacions múltiples. Ens cal, per tant, estar connectats a aquest món. Conseqüentment, les

Si obrim les portes a la curiositat, estarem possibilitant que l'alumnat s'acostumi a buscar explicacions davant de situacions diverses

opcions de realitzar la tasca educativa a partir de la tecnologia són diverses i fascinants, ens escurçaran les distàncies i ajudaran els infants a comprendre el món.

POSSIBILITAR LA PARTICIPACIÓ ACTIVA

Dir que l'aprenentatge consisteix només en l'assimilació de continguts és quelcom que tothom té clar que no és així, però en canvi els estudis ens porten a dir que un dels problemes recurrents que pateix el nostre sistema educatiu és la dificultat que té l'alumnat per aplicar coneixement. Aquest fet és doblement greu, perquè tenim les aules plenes de nens i nenes que segurament no perceben el sentit aplicatiu del que estan aprenent. La geografia ens permet trencar radicalment amb aquesta dinàmica, perquè és una disciplina lligada a la realitat que intenta resoldre problemes socials i que facilita la participació activa. En aquest sentit, hi ha tres conceptes fonamentals que la geografia ens permet ensenyar. En primer lloc, la interconnexió, que ens ajuda a entendre que les relacions que s'estableixen entre els espais i les persones provoquen canvis constants. En segon lloc, la sostenibilitat, que possibilita un món d'exploració sobre les funcions ambientals, el desenvolupament de solucions sostenibles per poder assolir el nostre benestar i el de tot el planeta, etc. I, finalment, el concepte de canvi, molt lligat als dos anteriors, que ens anima a parlar de les decisions que hem de prendre per assolir un futur millor. En certa manera, si treballem des d'aquests tres conceptes, estarem

La geografia és una disciplina lligada a la realitat que intenta resoldre problemes socials i que facilita la participació activa

fent-los viure la geografia, els estarem provocant a pensar críticament, que és la base per poder participar activament i ser responsable dins la societat en què els ha tocat viure. Com veurem, en les experiències del monogràfic hi trobarem exemples sobre com podem acostar l'alumnat de manera significativa al seu entorn més proper perquè pugui desenvolupar les competències geogràfiques associades a aquests conceptes.

CONSTRUIR PLEGATS EL MÓN COMPARTIT

Quantes vegades hem pronunciat l'expressió «quin món més complicat que tenim»? Sens dubte vivim en un medi complex que ens ha portat a relacionar-nos amb persones de grups socials i culturals de diferents parts del planeta. Allò que fa uns quants anys percebíem com quelcom exòtic avui és una realitat quotidiana per als nostres infants. Per tant, aprendre a construir plegats i viure en una societat compartida és quelcom indefugible.

Però hem de vigilar, perquè el món globalitzat en què vivim pot portar-nos a extrems de rei-

vindicació identitària que poden ser excloents mitjançant algunes postures que no faciliten aquest aprenentatge de convivència social que la geografia ens permet. Just fa un moment hem parlat d'*interconnexió*, *canvi* i *sostenibilitat*, tres conceptes que ens poden ajudar a construir aquest món compartit, perquè un planeta interconnectat com el nostre està obligat a entendre's.

Una de les opcions més riques que la geografia ens permet adoptar és formar-nos com a ciutadans i ciutadanes actius. Abans hem preguntat

què veiem en un barri marginal que trobem de camí cap a l'escola. Hi veiem pobresa, hi veiem

Interconnexió, canvi i sostenibilitat, tres conceptes que ens poden ajudar a construir aquest món compartit, perquè un planeta interconnectat com el nostre està obligat a entendre's

desequilibri i desajust, hi veiem persones dormint al carrer, hi veiem indiferència, hi veiem por, hi veiem injustícia. Una nena o un nen de primària pot preguntar-se què ha fet aquesta persona per no tenir casa. Aquesta pregunta amaga un sentit de justícia o d'injustícia que sens dubte hem de treballar i que ens obre múltiples possibilitats didàctiques centrades en l'aprenentatge de viure en un món compartit, i aquest l'hem de treballar des de dins i des de fora. És a dir, les nostres aules han d'estar preparades i organitzades per afavorir aquest intercanvi que ens porti a obrir-nos al món i a poder-ne desenvolupar plegats aquesta visió geogràfica. •

Referències bibliogràfiques

- Catling, S. (2009). 'Thinking of Britain' in children's geographies. *Primary Geography*, (69), 16-19.
- Catling, S. i Willy, T. (2018). *Understanding and Teaching Primary Geography*. Sage.
- Derudder, B. i Taylor, P. J. (2020). Three Globalizations Shaping the Twenty-first Century: Understanding the New World Geography through Its Cities. *Annals of the American Association of Geographers*, 110(6), 1-24. <https://doi.org/10.1080/24694452.2020.1727308>
- Kolossov, V. (2016). Declaración internacional sobre educación geográfica. *Didáctica Geográfica*, (17), 257-274.
- Murphy, A. (2018). *Geografía: ¿Por qué importa?* Alianza.
- Price Azano, A. et al. (2021). *Teaching in Rural Places. Thriving in Classrooms, Schools, and Communities*. Routledge.

Hem parlat de:

- Didàctica de la geografia.
- Competència social i ciutadana.
- Participació.

Autores

Maria Feliu Torruella

Ann E. Wilson Daily

Universitat de Barcelona

mfeliu@ub.edu

awilson@ub.edu

Aquest article fou sol·licitat per GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes d'abril de 2022 i acceptat el mes de juliol de 2022 per ser-hi publicat.

El tiempo y el espacio en la didáctica de las ciencias sociales

Cristòfol A. Trepal, Pilar Comes

DESPESES D'ENVIAMENT GRATIS
Península (mínim 10€)

5%
descompte
en tots
els nostres
llibres

Ofereix un recorregut històric per l'evolució dels conceptes de temps i d'espai, exposa sistemàticament les principals aportacions procedents del camp de la psicologia i, a més, ofereix un ampli ventall de recursos i criteris didàctics per a la seqüenciació i el desenvolupament d'activitats adequades a cadascun dels cicles de l'ensenyament obligatori i el batxillerat.

L'obra està organitzada en dues parts tractades de manera monogràfica, però amb una estructura paral·lela i sense detriment del reconeixement, per part dels autors, de les relacions existents entre ambdues nocions.

Hurtado, 29. 08022 Barcelona

info@irif.eu

www.grao.com

934 080 464